

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJA

*Ko, kodėl ir kaip mokosi
vaikai pradinėje mokykloje?*

LIETUVIŲ KALBA

PATARIMAI
TĖVELIAMS

Įvadas

Augdami vaikai nuolat mokosi. Vaiko mokymosi pamatai susiformuoja šeimoje, čia išmokstama daugybės dalykų. Todėl tėvų vaidmuo vaiko gyvenime yra labai svarbus. Vaikui pradėjus lankyti mokyklą, tėvai ir mokykla ima veikti kartu, siekdami išugdyti įvairius vaiko gebėjimus ir nuostatas. Norint užtikrinti darnų vaikų ugdymą, reikėtų susitarti dėl svarbiausių siekinių.

Tikimės, kad šis leidinys padės Jums geriau suprasti, ko vaikai mokosi pradinėje mokykloje, kokius lietuvių kalbos gebėjimus ugdomosi, kaip vyksta mokymasis. O svarbiausia, kaip padėti vaikui kryptingai mokytis toliau.

Ko mano vaikas mokosi mokykloje?

Kalba – tai priemonė bendrauti, išreikšti mintis, patirti emocijas, ji padeda suprasti ir būti suprastam. Kalba yra gyvas kultūrinis procesas, kuriame dalyvauja visi piliečiai, paveldėdami kalbą, ją turtindami ir perduodami ateities kartoms.

Lietuvių kalbos mokykloje mokomasi ne tik per lietuvių kalbos pamokas, bet ir per kitų dalykų pamokas, kitas veiklas. Kalbos mokomasi skaitant, rašant, žaidžiant, bendraujant, tyrinėjant, kuriant. Lietuvių kalba yra priemonė suprasti ir mokytis įvairių dalykų, gauti informacijos. Todėl mokykloje ugdomi tie kalbos gebėjimai, kurie ypač svarbūs visaverčiam mokinio dalyvavimui mokykloje, bendruomenės, o ateityje ir visuomeniniame gyvenime.

Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose lietuvių kalbos mokomasi pagal Bendrąsias programas, patvirtintas Švietimo ir mokslo ministro įsakymu. Lietuvių kalbos programa atnaujinta 2016 metais. Su šia ir kitomis bendrosiomis programomis galite susipažinti internete, adresu http://portalas.emokykla.lt/bup/Puslapiai/pradinis_ugdymas_bendras.aspx.

Kaip vaikas mokykloje mokosi lietuvių kalbos?

Mokydamasis pradinėje mokykloje jūsų vaikas kalbos mokosi įvairiose aplinkose: klasėje, bibliotekoje, valgykloje, muziejuje ar kitur. Kalbos mokomasi dirbant savarankiškai ar su draugu, dalyvaujant įvairiose veiklose: klausant, kalbant, skaitant, rašant, piešiant, žaidžiant.

Dažniausiai vaikai kalbos mokosi kalbėdami ir diskutuodami. Todėl pamokose didelis dėmesys skiriamas klausymui, pasakojimui, vaikai skatinami klausti, paprašomi apibendrinti, išreikšti ir aiškinti jausmus, informuoti, ginčytis, įtikinėti ir reikšti idėjas.

Kitas itin svarbus dažnai pradinėje mokykloje naudojamas mokymosi būdas yra žaidimai. Žaidimas yra puikus metodas vaikams mokytis klausti, paprašyti, pradėti pokalbį, pasiūlyti pagalbą, parašyti žinutę ir pan. Žaidžiant formuojasi tam tikras kalbinis elgesys (pvz., laikytis mandagaus kalbėjimo susitarimų, sakyti tiesą ir kt.). Vaikai daug išmoksta išklausdami kitų vaikų idėjų ir minčių, mokosi tinkamai išsakyti savo nuomonę apie jas. Toks mokymosi būdas suteikia progą visiems vaikams patirti sėkmę.

Jūsų vaikas mokosi spręsti problemas vienas arba dirbdamas kartu su kitais. Mokytojai stengiasi parinkti mokiniams artimas temas ir sukurti kuo natūralesnes, susijusias su realiu

gyvenimu situacijas, kuriose mokomasi klausytis, kalbėti, skaityti ir rašyti. Kalbos gali būti mokomasi rengiant įvairius projektus (pvz., pasakų, pasakojimų ar eilėraščių popietė kitiems klasės mokiniams, tėvams ar kt.). Taip sudaromos galimybės kiekvienam vaikui pritaikyti savo patirtį, mokymasis tampa įdomus, praktiškas ir smagus.

Kadangi visi vaikai turi labai įvairią patirtį ir mokosi skirtingai, mokytojas padeda jūsų vaikui mokytis pagal jo poreikius ir išgales. Todėl apie tai nuolat pasikalbėkite su savo vaiko mokytoju.

Ko vaikai mokosi pirmoje ir antroje klasėje?

Lankydamas priešmokyklinę grupę jūsų vaikas daug ko išmoko. Klausydami, kalbėdami, veikdami mokėsi naujų žodžių, mąstyti ir išsakyti savo mintis ir jausmus, klausytis kitų. Matydamas užrašus, vartydamas knygas, klausydamasis ir kurdamas istorijas jis susipažino su raidėmis ir žodžiais, sužinojo, kad žodžiai skaitomi iš kairės į dešinę ir turi savo reikšmę, kad paveikslėliai pasakoja istorijas. Rašydamas ženklus, raides, piešdamas vaikas suprato, kaip galima pranešti žinią, papasakoti apie ją kitiems.

Pirmoje ir antroje klasėje Jūsų vaikas toliau tobulina klausymo ir kalbėjimo gebėjimus. Jis ar ji išmoksta *klausyti, pradėti pokalbį, keistis vaidmenimis, apibūdinti, užduoti ir atsakyti į klausimus, išreikšti jausmus* tikrose ir žaidimų situacijose. Jūsų vaikas mokykloje tampa labiau savimi pasitikintis skaitytojas ir rašytojas. Jis išmoksta skaityti, kalbėtis apie tai, ką perskaitė, pasirinkti sau įdomią knygą, parašyti tai, ko jam ar kitiems prireikia, pvz., pirkinų sąrašą, žinutę, laišką ar elektroninį laišką draugui, įdomų pasakojimą.

Pirmoje klasėje vaikai mokosi:

- Suprasti ir papasakoti, ką išgirdo klausydami pasakojimo ar kitokio teksto.
- Dalyvauti pokalbyje: paklausti, atsakyti į klausimus.
- Perskaityti neilgą nesudėtingą tekstą ir suprasti jo turinį.
- Taisyklingai rašyti didžiąsias ir mažąsias rašytines lietuvių kalbos raides.
- Mintį užrašyti sakiniu.

Antroje klasėje vaikai mokosi:

- Klausytis vaikų ir suaugusių, pažįstamų ir nepažįstamų ir suprasti, apie ką yra kalbama.
- Sklandžiai skaityti tekstą, atsižveldami į sakinio gale esančius skyrybos ženklus (tašką, klaustuką, šauktuką).
- Nusakyti, apie ką buvo skaitytas tekstas (turinys, veikėjai, jų santykiai, įvykiai).
- Mintis užrašyti rišliais sakiniais.
- Parašyti trumpą pasakojimą apie įvykusį arba išgalvotą įvykį.

Ko vaikai mokosi trečioje ir ketvirtoje klasėje?

Jūsų vaikas toliau tobulina klausymo ir kalbėjimo gebėjimus dalyvaudamas pokalbiuose ir diskusijose. Jis toliau mokosi pasakoti, apibendrinti savo mintis, išreikšti ir aiškinti jausmus, ginčytis, įtikinėti ir išsakyti idėjas. Trečiaisiais, ketvirtaisiais mokymosi mokykloje metais beveik visi vaikai jau neblogai skaito ir rašo. Jie skaito įvairius tekstus ar jų ištraukas, pvz., pasakas, eilėraščius, apsakymus, dramas, straipsnius laikraščiuose ir žurnaluose, informacinę medžiagą internete. Jūsų vaikas kuria skirtingo pobūdžio rašytinius tekstus, pvz., laiškus, pasakojimus, straipsnelius, aprašymus, nuomones. Jis vis geriau geba peržiūrėti savo rašto darbus ir, padedamas mokytojo ir bendraklasio, rasti būdų juos tobulinti ir aiškiau išreikšti pagrindinę mintį.

Trečioje klasėje vaikai mokosi:

- Klausydami suprasti pagrindinę kalbos mintį, kalbėtojo tikslus ir tinkamai reaguoti (pvz., nustebti, nusijuokti, apsidžiaugti ir pan.).
- Tiksliai informuoti, apibūdinti (pvz., nusakyti, kaip kas nors atrodo), paaiškinti, pagrįsti savo nuomonę.
- Skaityti vaikams skirtas knygas, suprasti svarbiausias autoriaus išsakytas mintis, išreikšti savo nuomonę.
- Parašyti nuoseklų tekstą pagal susidarytą planą.

Ketvirtoje klasėje vaikai mokosi:

- Suprasti įvairių klausomų tekstų turinį, susieti su savo patirtimi ir apibendrinti.
- Kalbėti, atsižvelgdami į klausytojus, kalbėjimo tikslą ir situaciją.
- Pasirinkti savo poreikius ir galimybes atitinkančius tekstus, aptarti jų turinyje atskleistas bendražmogiškas vertybes.
- Savarankiškai parašyti nuoseklų tekstą laikydamiesi struktūros reikalavimų.

Kaip aš galiu padėti savo vaikui?

Kalbėkime su savo vaiku ir išgirsime jį

Kuo dažniau kalbėkimės su savo vaiku. Klausydamasis ir kalbėdamas vaikas mokosi kalbos. Kalbėjimas ir dainavimas padeda mokytis skaityti ir rašyti, nes vaikas girdi kalbos srautą, kalbos struktūrą. Norėdami sudominti vaiką žodžiais ir kalba:

- Papasakokime jam linksmų istorijų apie save, savo tėvus, kitus šeimos narius.
- Paprašykime jo papasakoti, ką nuveikė per dieną, pavyzdžiui, kur dalyvavo, kokius žaidimus žaidė.
- Klausinėkime, kad vaikas pajustų, jog domimės jo pasakojimu.
- Papasakokime jam apie savo veiklas, pasidalykime savo mintimis.
- Skatinkime vaiką kalbėti apie tai, ką jis arba ji galvoja ar jaučia.
- Būkime kantrūs! Duokime jam laiko mintis išreikšti žodžiais.
- Dainuokime dainas ar deklamuokime eilėraščius, taip skatindami dainuoti ar deklamuoti.
- Žaiskime žodžių žaidimus, minkime mįsles.

Skaitykime kasdien

Kiekvieną vakarą skaitymas gali būti labai įdomi veikla. Tai suteiks jums galimybių praleisti malonių akimirkų su savo vaiku. Štai keletas pasiūlymų:

- Kiekvieną dieną atraskime laiko skaityti.
- Skaitymą knygą leiskime pasirinkti vaikui.
- Namuose įrenkime skaitymo kampelį. Kampelyje galėtų būti įvairių knygų. Jeigu jūsų vaikui lietuvių kalba nėra gimtoji, reikėtų, kad būtų knygų ir lietuvių, ir gimtąja kalba.
- Skaitymo trukmę planuokime atsižvelgdami į vaiko amžių, pvz., pradinukui galėtų būti pusės valandos veikla.
- Skaitykime lėtai, kad vaikas galėtų suprasti pasakojimo turinį.
- Pagirkime vaiką, jeigu jis išreiškia savo mintis, klausinėja.
- Tęskime knygų skaitymą net ir tuomet, kai vaikas jau moka skaityti pats.
- Įsigykime bibliotekos skaitytojo bilietą, kad vaikas galėtų skolintis knygas.
- Prenumeruokime arba nupirkime vaiko norimą žurnalą.

Kalbėkimės apie perskaitytas knygas

Taip pat labai svarbu kalbėti ir apie vaikų, ir apie jūsų perskaitytas knygas. Kai kalbate su savo vaiku apie knygas, kurias jūs perskaitėte, tai padeda suprasti vaiką ir užmegzti su juo ryšius. Tokie pokalbiai padeda turtinti žodyną, mokyti naujų žodžių ir posakių. Skatinkite vaiką skaityti vaikams skirtus žurnalus ar tinklapius internete (pavyzdžiui, www.lutute.lt). Aptarkite, ką jis ar ji skaito, pasikalbėkite apie tai. Štai keletas pasiūlymų, kaip padėti savo vaikui ugdytis gebėjimus suprasti tekstą ir kritiškai mąstyti:

- Kalbėkime apie knygas, kurias jums patiko skaityti, kai buvote vaikas.
- Aptarkime su savo vaiku viršelį, knygos pavadinimą ir padiskutuokime, apie ką bus knyga.
- Paraginkime vaiką suformuluoti klausimų ir su jumis padiskutuoti prieš knygos skaitymą, ją skaitydami ir baigę skaityti. Padiskutuokime, ar vaikas sutinka, ar nesutinka su autoriaus mintimis. Kodėl? Teksto turinys išgalvotas ar realus? Kodėl?
- Grįžkime prie perskaitytos knygos turinio po kelių dienų ir padiskutuokime, ar jūsų vaiko nuomonė nepasikeitė.

Klausykime savo skaitančio vaiko

Tol, kol jūsų vaikas išmoksta skaityti, labai svarbu klausytis jo skaitymo balsu. Pagirkite už taisyklingai perskaitytus žodžius, padėkite taisyklingai išstarti ar sukirčiuoti žodžius (jeigu tokių būtų). Tokia veikla vaikui padės įgyti daugiau pasitikėjimo savo jėgomis. Klausykitės nepertraukdami vaiko. Būkite gerai nusiteikę ir pagirkite jį taip dažnai, kaip įmanoma. Pasistenkite būti konkretus, kad vaikas žinotų, ką jis ar ji daro gerai. Nepamirškite paskatinti skaityti vieno. Keli pasiūlymai:

- Rodykime susidomėjimą vaiko skaitoma knyga.
- Būkime kantrūs. Skirkime laiko sudėtingų, nežinomų žodžių aiškinimuisi ir parodykime, kaip vaikas gali atsakymus susirasti pats.
- Pakvieskime vaiką skaityti garsiai ir visą dėmesį skirkime tik šiai veiklai.

Sudominkime rašymu

Reikėtų skatinti vaiką mintis reikšti ir raštu. Štai keletas būdų, kaip sudominti vaiką rašymu:

- Skatinkime vaiką su draugais susirašinėti laiškais.
- Susirašinėkime su vaiku trumposiomis žinutėmis.
- Skatinkime vaiką rašyti, sudaryti sąrašus, norų ir palinkėjimų korteles, bendrauti su šeima ir draugais elektroniniu paštu.
- Su vaiku pildykime dienoraštį, kuriame aprašykime dienos įvykius, netikėtumus, galime mintis išreikšti brėžiniais, nupiešti, rašyti palinkėjimus, malonius žodžius, jausmus.
- Parašykime pasakojimą, kurį diktuoja vaikas, paskatinkime jį iliustruoti piešiniais.

Rodykime pavyzdį

Vaikai dažniausiai ima pavyzdį iš savo tėvų. Štai keletas skaitymo ir rašymo veiklų, kaip jūs galite rodyti pavyzdį:

- Skaitykime garsiai receptus, maisto pakuočių etiketes, tvarkaraščius, žemėlapius, lankstinukus ar reklamines brošiūras.
- Eidami kartu su vaiku, garsiai perskaitykime gyvenviečių pavadinimus, plakatus, stendus parduotuvėse.
- Skaitykime romanus, laikraščius ar žurnalus savo malonumui.
- Ieškokime informacijos žinynuose, žodynuose, enciklopedijose.
- Padarykime pirkinį sąrašus, priminimus, rašykime žinutes telefonu ir t. t.
- Registruokime veiklas šeimos kalendoriuje, nurodykime laiką, kada jos vyksta.
- Garsiai perskaitykime gautus ar siunčiamus sveikinimus ir elektroninius laiškus.

- Parodykime vaikui, kad skaitymas ir rašymas yra kasdienio gyvenimo dalis ir stenkimės, kad vaikas kuo dažniau matytų jus skaitantį ir rašantį įvairiomis aplinkybėmis.
- Pasinaudokime galimybe bet kurioje veikloje vaikui pasakyti naujų žodžių ir posakių.

Naudingos nuorodos

Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa (2014), prieiga internete: [https://www.smm.lt/uploads/documents/Prie%C5%A1mokyklinio%20ugdymo%20bendroji%20programa\(3\).pdf](https://www.smm.lt/uploads/documents/Prie%C5%A1mokyklinio%20ugdymo%20bendroji%20programa(3).pdf)

Pradinio ugdymo lietuvių kalbos bendroji programa (2016), prieiga internete: <http://www.upc.smm.lt/ugdymas/dokumentai/Pradinio-ugdymo-lietuviu-kalbos-programa.pdf>

Lietuvių kalbos vadovėliai ir pratybų sąsiuviniai *Mano ir tavo šalis LIETUVA ir Labas*, prieiga internete: <http://www.sac.smm.lt/vadoveliai-ir-pratybu-sasiuviniai-labas/>

Rita Mikelionytė, Gintarė Šeškevičiūtė, Saulius Vasiliauskas *Kalba mane augina*, prieiga internete: <http://www.sac.smm.lt/kalba-mane-augina/>

Pasakos vaikams, prieiga internete: <http://www.vaikams.lt/pasakos/>

Įgarsintos pasakos vaikams, prieiga internete: <http://www.zvaigzdele.lt/pasakos-vaikams>

Lietuviškos pasakos, prieiga internete: <http://www.audiopasaka.lt/>

LRT laida *Vakaro pasaka*, prieiga internete: <http://www.lrt.lt/radijas/laidos/142>